

dlouhý běh [CZ]

Buddy Edelen: Američan, který okouzlil Košice

Vydáno 12. 11. 2015 — z rubriky Historie/Příběhy — autor: Milan Janoušek

Jméno Leonarda “Buddyho” Edelena (1937-1997) je dnes mezi fanoušky atletiky téměř zapomenuté. Tento rodák z Kentucky přitom hlavní část své běžecké kariéry strávil v Evropě a na Košickém maratónu držel traťový rekord dlouhých patnáct let! Byl i rekordmanem světovým, ostatně jako první v historii zaběhl maratón pod 2:15.

Na počátku šedesátých let byly USA všechno, jenom ne vytrvalecká velmoc. V roce 1960 sice zaběhl Leonard Edelen americký rekord na 10 000 m, a bylo to vůbec poprvé, kdy Američan běžel desítku pod třicet minut (28:58,9), ale zároveň to bylo téměř o dvacet sekund pomaleji, než bylo třeba k automatické kvalifikaci na olympijské hry v Římě. Ještě téhož roku proto čerstvě

vystudovaný učitel odjíždí do Evropy naučit se běhat.

Rozhodování, kterou běžeckou školu zvolit, nebylo složité. Anglie – tehdy země světových rekordmanů od míle až po maratón – byla pro mladého Američana ideální destinací.

Do Essexu dorazil v listopadu 1960 a už tři dny po příjezdu začal závodit. Premiéra na výsostně anglické krosové půdě nemohla dopadnout lépe. Edelen nasadil sebevědomé tempo a očekávalo se, že zámořskému frajerovi na podmáčeném golfovém hřišti plném strmých výběhů a stříkajícího bahna brzo dojde. Nedošlo a Edelen vyhrál s velkým náskokem před anglickým reprezentantem Brianem Cottinghamem. Až po doběhu místním novinářům s úsměvem prozradil, že je americkým krosovým

mistrem, kterého po studiích v Minnesotě nerozhodí ani drsnější počasí.

Trénink podle dopisů

I v Anglii ho na dálku trénoval Fred Wilt, účastník OH 1948 a 1952 v běhu na 10 000 m. Wilt byl profesí agentem FBI, ale všechny volný čas zasvětil studiu a psaní běžecké literatury (mj. zavedl anglický termín *plyometrics*). V Edelenovi rozpoznal atleta, který může USA získat v běžeckém světě respekt v ničem menším než v maratonu. Na základě analýzy tréninkových deníků nejlepších vytrvalců, které Wilt v roce 1959 publikoval v knize *How they train*, mu sestavil nekonvenční maratonský program. Obsahoval náročné intervalové tréninky na dráze a dva dlouhé běhy týdně, jež však neměly sloužit k pouhé podpoře aerobní vytrvalosti a kochání se lesní krajinou, ale měly být absolvovány ve velmi svižném tempu, a to nejlépe na silnici. Prostě tak, aby co nejlépe odpovídaly podmínkám skutečného maratonu. Koučink probíhal čistě korespondenčně. Wilt posílal Edelenovi do Anglie každý týden tužkou napsaný plán a ten mu ho pak vyplněný propiskou stejnou cestou vracel.

Edelen nebyl profesionál. V Anglii se živil jako učitel a přitom zvládal odběhat 180 kilometrů týdně. Žil docela prostě; bydlel v malém bytě bez ledničky (aby se vyhnul nočnímu přejídání) a stravoval se zásadně po hospodách, kde jeho oblíbené menu tvořily fish and chips a dva guinnessy. Po úspěšném závodě své okolí vždy šokoval tím, že si zapálil cigaretu. Jeho záliba v pivo a tabáku byla ovšem pro potřeby novinářů značně nafouknutá. „*Žil jsem s Edelenem v Anglii půl*

roku a řeknu vám říct, že to byla pěkná nuda. Ten chlápek byl vždycky už v deset hodin v posteli,“ vzpomínal jeho tréninkový parták Bill Erickson.

Edelenův maratonský debut přišel v červnu 1962 na trati Polytechnického maratonu ve Windsoru. Možná i kvůli přítomnosti anglické královny neměl Američan svůj den a dokončil v čase 2:31, deset minut za vítězným Ronem Hillem. Už o měsíc později ovšem triumfoval na Velšském maratonu v Cardiffu (2:22) a vysloužil si tím pozvání od pořadatelů nejstaršího evropského maratonu v Košicích. Ti si i během studené války dávali záležet na co možná nejpestřejší mezinárodní konkurenci.

„V Košicích se k nám chovali skutečně jako k celebritám (...) pořád jsme rozdávali autogramy. Nepozoroval jsem žádnou výraznou propagandu, ale zároveň jsem si dával pozor, abych neřekl nic, co by mohlo být vnímáno kontroverzně (...) před závodem pak ke mně přišel jeden čs. kluk a povídá: „Víte, lidi budou řvát, ať vyhraje Kantorek, ale srdcem si budou přát, abyste to byl vy,“ popisoval Edelen přijetí na východě Československa.

Košice: druhý a první

Sedmého října 1962 se Košice probudily do mimořádně větrného dne a maratonce se na čele jen velmi neochotně střídali v udávání tempa. Černého Petra držel v poslední třetině závodu Edelen, kterého dokázal stínovat už jen český maratonec a lékař Pavel Kantorek. O vítězi se se rozhodovalo až na stadionu, kde téměř třicet tisíc diváků sledovalo, jak Kantorek ve finiši předčil Američana o necelé dvě vteřiny.

„Uvědomuju si, že jsem rozrážel vítr pro ostatní, a že mě to stálo vítězství. Ale myslím, že Čechoslováci mě mají nakonec mnohem radši na druhém místě za Kantorkem. Jsem tu populární a můžu se tak příští rok vrátit,“ odpověděl Edelen s nadhledem na dotazy novinářů zpochybňujících jeho závodní strategii.

Jak osudová slova to byla, se mělo ukázat vzápětí. Edelen se měl z Košic vracet ráno letecky, ale vzhledem k špatné předpovědi počasí dal přednost nočnímu vlaku. Vyhnul se tak nástupu na palubu Iljušinu IL-24 na lince ČSA z Košic do Prahy, který později ztroskotal v husté mlze u Brna a jeho pád nepřežilo třináct lidí.

Přestože Edelen absolvoval během pěti měsíců tři maratony, prosincové pozvání dalšího z elitních podniků – japonské Fukuoky – rovněž nemohl odmítnout. Košický scénář pak běžel v repríze i na asijském kontinentu; Edelen si přivezl Kantorka na zádech až na stadion, ovšem s tím rozdílem, že Američan tentokrát Čecha o vteřinu předčil. Čas 2:18:56 byl pak novým americkým rekordem.

V šedesátých letech atleti nevyužívali služeb biochemiků, ani nerozebírali příčiny svého neúspěchu se sportovním psychologem, přesto se nebáli hledat prostor pro zlepšení na nečekaných místech. Edelen se objednal k hypnotizérovi a ve změněném stavu vědomí si pak nechal vsugerovat mantru: „Kdykoliv začneš během závodu cítit bolest, není to signál, že máš zpomalit, ale zrychlit, abys brzy dorazil do cíle.“ Další z Američanových specialit byly tzv. bezdeché sprinty.

Myšlenka byla jednoduchá: bez přísunu kyslíku se ve svalech začne kumulovat laktát a běžec si proti němu postupně buduje větší rezistenci. Edelen tuto tréninkovou metodu dotáhl až na značku 300 metrů, tak daleko byl schopen dosprintovat pouze na jeden nádech.

V roce 1963 se znovu postavil na start Polytechnického maratonu. Rychlá trať z Windsoru do Chestwicku, kde byla v roce 1908 poprvé ustavena délka maratonského běhu na 42,195 km, lákala výbornou konkurenci a ne náhodou zde v 50. a 60. letech padlo šest světových rekordů. Závod startoval až po poledni, a tak si Edelen dopřál snídani v podobě čtyř vajec na měkko, čtyř toastů, velké kávy s mlékem a to celé zakončil několika dílky čokolády. Ale běželo se mu skvěle. Už na třicátém kilometru se osamostatnil v čele závodu a mezi diváky se začala šířit nejprve tichá a později stále hlasitější pošta: „Ten Amík, běží na rekord!“

Zprávu naštěstí zachytil také Edelen, který běžel i poslední kilometry na plné pecky a cílovou pásku prolétl v čase 2:14:28! Jako první člověk zaběhl maraton pod 2 hodiny a 15 minut, a vylepšil tak předchozí světový rekord Japonce Terasawy o celých 47 vteřin.

„Časy, kdy stačilo maraton odšoupat, skončily! Musíte běhat krátké úseky a zvyknout si na tvrdý trénink na silnici. Jen tak získáte potřebnou rychlost a vytrvalost,“ prozradil svůj recept na úspěch. Jeho slova si atleti vzali k srdci a během následujících pěti let se hodnota světového rekordu posunula až na hranici dvou hodin a osmi minut.

V říjnu 1963 přijíždí Edelen do Košic podruhé a při neúčasti zraněného Kantorka se stává tentokrát již nepokrytě hlavním miláčkem fanoušků. Nadšení Košičanů pak ještě vzroste, když Američan už před třicátým kilometrem setřese ruského reprezentanta Popova a za mohutných ovací a pokřiku E-DE-LEN! E-DE-LEN! si dobíhá na stadionu pro vítězství a vylepšuje traťový rekord o více než dvě a půl minuty. Američanův čas 2:15:09 zůstane v Košicích nepřekonán celých patnáct let. Teprve v roce 1978 ho překonal Go Chun Son z KLDŘ.

Rekordman bez medaile

Paradoxně v době, kdy byl Edelen nejlepším americkým vytrvalcem a držitelem osmi národních rekordů, sešel v zámoří zcela z mysli. Na jaře 1963 takto marně čekal na pozvánku pořadatelů Bostonského maratonu. A i jako světový rekordman si musel účast na olympiádě nejprve vybojovat v národní kvalifikaci.

Po čtyřech letech se tak Edelen vrací na otočku do USA, aby dokázal, že zprávy, které o jeho výkonech přicházely z Evropy, nebyly jen mýtus.

Čtyřiaadvacátého května 1964 lil z maratonců v New Yorku pot už na startu. Aby ne, teploměr ukazoval přes třicet stupňů. Edelen měl nicméně důvod k úsměvu, celé jaro běhal obalen vždy minimálně čtyřmi vrstvami oblečení, jelikož podobné počasí předpokládal. V samotném závodě pak neměl konkurenci, když druhého Johna Kellyho porazil o dvacet minut.

„Edelen – favoritem olympijského maratonu,“

psal v září 1964, časopis *Track and Field*. Pouze závodníkovo nejbližší okolí tehdy tušilo, že po maratону v New Yorku musel kvůli úporným bolestem kyčlí přerušit na několik týdnů trénink. Edelen už na střední škole proslul mimořádnou zarputilostí, když se nemínil spokojit pouze s jedním tréninkem denně, a už ráno před vyučováním chodil sám běhat sedm mil. Mezi lety 1962-64 absolvoval celkem devět maratonů a mnoho desítek závodů na kratších tratích. I mezi závody tvrdě trénoval a ve dnech běžeckého volna si chodil pro jistotu zaklusat. „*Tvoje nutkání pořád běhat a neposednost pramení z komplexu méněcennosti. Nechci zabíjet tvůj entuziasmus, ale jsi sám sobě největším nepřítelem. Ty samé vlastnosti, které tě předurčily k tomu být výborným běžcem, tě můžou také zničit,*“ nebral si servítky jeho trenér Wilt.

I na hotelovém pokoji v Tokiu šířaly Edelenova pochybnosti. „*Dosáhl jsem mnoho, ale nesmrtelnost mi zajistí jedině olympijská medaile.*“

Ještě na dvacátém pátém kilometru to vypadalo, že ani nedokončí, ale bolavé kyčle ho nakonec donesly do cíle na výborném šestém místě. Kdyby se udělovala olympijská medaile za nejdéle snášenou bolest, dostal by ji právě Edelen. Naneštěstí ani po hrách se jeho zdravotní stav výrazně nezlepšil a on zároveň dospěl k rozhodnutí vrátit se po pěti letech strávených v Anglii zpět do USA. V červnu 1965 běží naposledy Polytechnický maraton, závod, kde vytvořil světový rekord, a opět skvěle, když finišuje na třetím místě v čase 2:14:34.

Po návratu do Spojených států se usídlil v Coloradu, aby zde postgraduálně studoval a především se v nadmořské výšce připravil na olympijské hry v Mexiku. Degenerativní onemocnění kyčlí ho ovšem v roce 1967 donutilo ukončit kariéru. Ze sportu odcházel Edelen s oslnivou bilancí: ze třinácti maratonů sedm vyhrál. Stal se průkopníkem americké maratonské školy, později na něj navázali Frank Shorter, Bill Rodgers nebo Alberto Salazar.

Podobně jako Pavla Kantorka v Česku, ani Buddyho Edelena dnes v USA téměř nikdo nezná. Na bývalé světové rekordmany se totiž, na rozdíl od olympijských medailistů, nemilosrdně zapomíná.

*Zpracováno podle knihy
"A Cold Clear Day"*

[FACEBOOK](#)[TWITTER](#)[GOOGLE](#)[PINTEREST](#)

ŠTÍTKY:

[KOŠICE](#)[MARATON](#)

MOŽNÁ BY VÁS MOHLO ZAJÍMAT

**Cierpinski, dvě
zlaté medaile a
jedna šmouha**

**Clarence DeMar:
maratonec s
velkým srdcem**

**Joan Benoitová
Samuelsonová:
první dáma
maratonu**

3 COMMENTS

Štefan Zatroch

12. 11. 2015 (9:12)

[ODPOVĚDĚT](#)

Vďaka za krásny článok, aj s filmovými zábermi ktoré ukazujú úžasnú atmosféru MMM v Košiciach. Mám strýka ktorý tam v tom čase študoval a videl Edelena na vlastné oči, z jeho rozprávania viem že Košičania ho milovali a Tí čo ho zažili naň dodnes spomínajú

Milan Janoušek

12. 11. 2015 (15:34)

[ODPOVĚDĚT](#)

Děkuji pěkně za pozitivní reakci! Jsem rád, že se na Slovensku na Edelena ještě úplně nezapomnělo.

ttomas

12. 11. 2015 (15:56)

ODPOVĚDĚT

dalsi super clanok! ...mne ako chcipakovy najviac ucarovali jeho "specialitky" 😊

NAPSAT KOMENTÁŘ

Jméno *

E-mail (zůstane skryt) *

Website

ODESLAT KOMENTÁŘ

NEJČTENĚJŠÍ

KNIHY PRO VÁS

Clarence DeMar: maratonec s velkým srdcem

Byl jedním z prvních, ne-li úplně první elitní běžec, který se o své vzpomínky i názory na běhání podělil se ... **More**

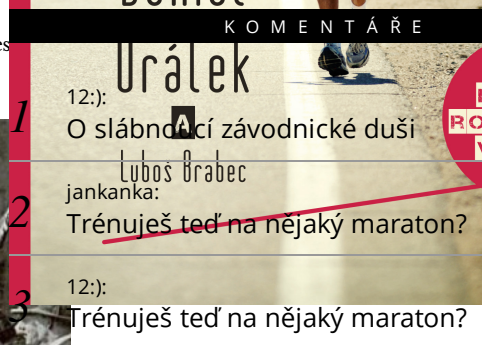
O slábnoucí závodnické duši

Kdybych si z účasti na závodech vyrobil graf, byla by to klesající křivka – s vrcholem v prvních dvou letech ... [More](#)

František Zuna, český vítěz Bostonského maratónu

Aby titulček opravdu zaujal, musí přehánět. To je i případ tohoto titulku. přiznávám. Ale ke cti mi budiž přičteno, že ... [More](#)

Martin M.:
Atletika hledá cestu ze slepé uličky
sama vydala

NEJNOVĚJŠÍ

Clarence DeMar: maratonec s velkým srdcem

O slábnoucí závodnické duši

Zázračná míle. Jak před 65 roky padla "hranici lidských možností"

ŠTÍTKY

Boston boty Běchovice Emil Zátopek film Košice kros

literatura maraton olympijské hry

půlmaraton RunCzech sprint ultra zdraví Čech v Itenu

PŘÍSPĚJETE?

Dlouhý běh je nekomerční běžecký magazín, bez reklam a PR textů. A takový i zůstane, slibuji. Pokud by vám přišlo jako dobrý nápad přispět na jeho provoz a rozvoj, budu opravdu rád. Díky moc. Více informací **ZDE**.

T I R Á Ž

Vydává: Luboš Brabec

Kontakt: brabec.lubos@gmail.com

Bez předchozího souhlasu je zakázáno přebírat obsah těchto stránek.

TOPLIST 194161

dlouhý**běh** [.CZ]
MAGAZÍN O BĚHÁNÍ. JENOM O BĚHÁNÍ

All rights reserved. Designed by **Withemes**